

Molta més desatenció ha patit la poesia de Rubió i Ors en el que afecta a la seva qualitat. Pocs poemes seus han passat a formar part del patrimoni comú, cosa que a més d'un ens pot semblar com a mínim injustificada.

NEU, Irmela: *Consciència lingüística i consciència nacional a Catalunya durant la Renaixença (1883-1891)*, Barcelona: PAM, 2022; «Textos i Estudis de Cultura Catalana» 254.

JORDI GINEBRA

Universitat Rovira i Virgili

jordi.ginebra@urv.cat

El llibre objecte d'aquesta ressenya, de 414 pàgines, és la traducció del treball «Sprach- und Nationalbewusstsein in Katalonien Während der Renaixença (1833-1891)», publicat el 1992 en alemany, la llengua en què va ser redactat, a la revista *Estudis Romànics* —tot i que el número de la revista correspon als anys 1987-1991. Al seu torn, el treball publicat a *Estudis Romànics* havia estat la tesi doctoral de l'autora, llegida a la Universitat de Frankfurt del Main el 1985. L'estudiosa signa amb el cognom Neu, en contrast amb el cognom que havia usat en altres estudis, que és el de Neu-Altenheimer.¹

L'obra s'estructura en set parts. En la primera (p. 13-55) s'estableixen els conceptes sociolingüístics que després s'utilitzen al cos del llibre. En la segona (p. 57-151) es tracten aspectes històrics de la consciència lingüística en el marc del conflicte entre Catalunya i Castella. En la tercera (p. 153-222) s'estudien les teories del període sobre la relació entre el català i el llemosí. L'enfocament no és el de descriure l'erudició de l'època, sinó el de determinar les conseqüències socials i polítiques dels debats. En la quarta (p. 223-283) s'analitza, amb el mateix enfocament, el debat sobre el caràcter de llengua viva o llengua morta del català, com es fa igualment en la cinquena part (p. 285-361), en la qual s'investiga la «filologia catalana» del període —gramàtiques, ortografies, diccionaris. En la sisena part (p. 363-366) s'ofereixen unes observacions finals. I en la setena (p. 367-407) hi ha la bibliografia, extensa.

1. Entre la lectura de la tesi (1985) i la publicació a *Estudis Romànics*, el treball va ser objecte d'una primera impressió com a llibre el 1989 (sense ISBN), també a càrrec de l'IEC (editor de la revista), amb l'estranya data (per a una obra d'un volum) de 1987-1989. També és estrany que un llibre aparegut el 1989 es tornés a publicar tres anys després com a article (un «article» de 348 pàgines!). Fa l'efecte que el llibre era una separata; una separata, però, editada abans que el corresponent número de la revista —i no pas després, com diu ara el volum objecte d'aquesta ressenya (p. 8).

Com a novetat, la traducció incorpora un «Pròleg a la versió catalana (2021)» (p. 9-11) de Georg Kremnitz, que situa l'obra en el context en què va ser escrita i que en defensa l'actualitat i vigència. I també incorpora una breu «Addenda» (p. 7-8) de l'autora al pròleg original. En aquesta «Addenda» s'informa que la traducció —de Ricard Wilshusen— es va fer fa molts anys, i que no ha estat possible publicar-la fins ara. I s'agraeixen els prefacs de Kremnitz (el «Pròleg» al qual ens hem referit) i de Manuel Jorba (però, sorprenentment, el llibre no conté cap text de Jorba). Desconcerta que en la bibliografia hi aparegui algun títol posterior a 1992 (com ara un llibre d'Umberto Eco de 1994), perquè això provoca el dubte de si s'ha volgut actualitzar la bibliografia (però després ja es comprova que no és el cas).

La recerca d'Irmela Neu va ser innovadora quan es va realitzar, sobretot per la voluntat de basar l'anàlisi històrica en categories de la sociolingüística i la psicologia social. Va ser també una recerca de pes per la gran quantitat de dades que proporcionava i de fonts que utilitzava, entre les que cal destacar els manuscrits no publicats dels Jocs Florals (recerca de la qual va donar un tast el 1983). També va ser innovadora perquè els estudis d'història del català, fins llavors, tenien en general una dependència forta dels estudis d'història de la literatura, i Neu, sense desvincular-se del tot de la història literària, va fer un esforç remarcable per relacionar els avatars històrics de la llengua amb l'evolució dels fets socials i polítics. Certament, hauria estat un treball més tingut en compte i molt més citat si se n'hagués publicat la versió catalana poc després d'haver estat redactat.

Avui, però, la lectura del treball de Neu si, d'una banda, resulta estimulants i atractiva, de l'altra provoca una certa incomoditat, perquè el lector no pot evitar de demanar-se si ara, amb la recerca que s'ha fet durant els darrers trenta anys i els canvis de plantejament que s'han produït, l'autora continuaria mantenint la mateixa posició en alguns dels temes rellevants de la Renaixença. Per exemple, en relació amb la periodització. La convicció que cal abandonar la idea de l'any 1833 com a fita inicial del moviment és avui general entre els estudiosos (però no ho era l'any 1985, el de la tesi de Neu). Un altre exemple: algun estudiós important ha qüestionat en els darrers anys el paper dels Jocs Florals en la recuperació social de la llengua catalana. Encara que aquest no és el pensament més estès (o precisament per això), constitueix una qüestió de debat. I hauria resultat interessant saber si Neu encara defensa, com feia l'any 1985 (i l'any 1992), que està fora de dubte que els Jocs Florals van estimular l'ús real del català. Hauria estat molt benvingut, doncs, un nou pròleg de l'autora, extens, que mirés de precisar quines de les aportacions i de les tesis del llibre, a parer seu, tenen avui més fortalesa (i si n'hi ha que ha desestimat).

Finalment, cal afegir que tornar a publicar un llibre trenta anys després sense fer-ne cap revisió (si no és que es publica com a text d'època, com a text «arqueològic», i no és el cas) també provoca incomoditat per una altra raó, que és la possibilitat que l'obra contribueixi a la perpetuació de petits detalls equivocats i de petites dades incorrectes (o no tan petites). I a la conservació de simples lapsus

i errors. Així, escriure l'any 1985 que Duran i Bas és l'autor del tan comentat article del *Diario de Barcelona* «Catalanismo no es provincialismo» (1855) era normal. Escriure-ho l'any 2022 no té disculpa (p. 92). Escriure l'any 1985 que l'article «La lengua catalana», publicat també al *Diario de Barcelona* el 1854, és d'autor desconegut es podia entendre. Escriure-ho el 2022, no. I, pel que fa als simples lapsus i errors, caldria haver corregit referències d'autor com «J. M. I. Ll» (la I. no és una inicial sinó la conjunció entre cognoms) o com «Requals i Rabassa» (p. 104, 384) (l'autor es deia *Reynals* i no *Requals*). N'hi ha més.

TiÓ I PUNTÍ, Pere: *Pobresa. Poemes de Jacint Verdaguer*, Folgueroles: Verdaguer Edicions, «Univers» 5, 2022.

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya
 jcampsar@uoc.edu

La pobresa és un tema recurrent en l'obra poètica de Jacint Verdaguer. Fins i tot va publicar un llibre, *Caritat* (1885), en què els beneficis de la seva venda anaven destinats a les víctimes dels terratrèmols que van devastar bona part d'Andalusia el Nadal de 1884. El present llibre, a cura de Per Tió i Puntí, membre numerari de la Societat Verdaguer i expert en la figura del poeta de Folgueroles, aplega nombrosos textos que versen sobre aquesta temàtica, precedits d'un estudi introductori.

D'antuvi Tió ens apropa al context polític i social del segle XIX, especialment el de la comarca de l'Osona, a partir dels treballs de Joaquim Albareda, Josep Fontana i Pere Gabriel. Com és sabut, Verdaguer neix el 1845 en un moment en què les famílies encara combinaven la feina de tipus familiar amb l'activitat agrícola. Una data que coincideix, aproximadament, amb l'inici de la industrialització osonenca, que es desenvolupà a la conca del riu Ter aprofitant l'energia hidràulica, cosa que generà l'adopció de telers mecànics. Dues conseqüències es deriven d'aquest fet: la reducció de feina per als treballadors i la influència de l'acció obrera en la vida política del país amb l'adopció de les idees anarquistes i socialistes provinents de Barcelona; per als sectors dirigents de la societat, gràcies al seu ideari catòlic i conservador, era fàcil identificar aquesta ideologia com a pecaminosa sense tenir en compte que els obrers eren gent mal pagada i que exercien la seva feina en condicions miserables.

El prologuista, seguint Joaquim Molas, també ens acosta a la ideologia religiosa de Verdaguer i als seus objectius: la defensa de la grandesa de Déu, l'apologia de l'Església i la pràctica de la caritat per apaivagar les idees anarquistes i socialistes. Uns objectius en què s'implicà cada vegada més, ja que no desitjava emprendre una carrera eclesiàstica (va rebutjar una canongia a Barcelona). Tió apunta una idea interessant: Verdaguer, abans de trencar amb les autoritats eclesiàsti-